

Již po desáté se sešli archeologové středověku, tentokrát v Plzni, u příležitosti stého výročí založení Západočeského muzea. Cílem konference bylo jednání o úkolech historické archeologie se zvláštním zaměřením na problematiku záchranných archeologických výzkumů na stavbách vodních děl, plynovodů, komunikací, nových sídlišť, továren, rekonstrukcí historických jader měst a při těžbě nerostných surovin.

Průběh konference, na níž bylo předneseno 59 referátů a 36 diskusních příspěvků, ukázal jednak kvantitu záchranných archeologických výzkumů, jednak celou řadu problémů při provádění těchto výzkumů jak po stránce metodické, tak organizační. K zajištění požadavků společenské objednávky je nutná koordinace záchranných akcí a vytvoření příznivých podmínek ze strany investora a všech ostatních institucí zúčastněných na záchranných akcích. Archeologické výzkumy realizované v souvislosti socialistické výstavby jsou současně svědectvím péče, kterou věnuje naše společenské zřízení kulturnímu dědictví. Je škoda, že některé přehledné referáty o záchranných výzkumech a jejich metodice nebyly do tohoto sborníku včas odevzdány.

Součástí plzeňské konference byl rovněž seminář věnovaný problematice zaniklých středověkých osad. Jeden z hlavních referátů, ve kterém shrnuli Z. Smetánka a J. Klápště své poznatky získané při geodeticko-topografických výzkumech zaniklých středověkých osad v Čechách, budou účastníci konference v tomto sborníku postrádat, neboť bude uveřejněn v Archeologických rozhledech.

Jubilejní 10. celostátní konference nutí k zamyšlení nad dosavadními výsledky těchto jednání, zjištění jejich kladů i nedostatků. Ke kladům konferencí patří beze sporu jejich pravidelnost. V průběhu desíti let se konference staly bilancí nejen výsledků vědecké práce a zdrojem informací o průběhu výzkumných prací a příležitostí k vzájemné výměně zkušeností, ale neméně důležitou roli sehrála tato setkání i po stránce společenské. Domnívám se, že vyjadřují názor všech účastníků, jestliže vyzvedám aktivní účast, zájem, plodnou diskusi a přátelský duch a soudružskou atmosféru všech dosavadních setkání. Dokladem toho je i rostoucí zájem o účast na těchto konferencích. Jestliže při prvním setkání v Praze v r. 1969 se sešlo kolem 20 badatelů, vykazují poslední konference více než 100 účastníků. V rámci archeologie jako celku možno bez nadsázky říci, že archeologové zabývající se obdobím středověku vytvořili během deseti let nejlépe organizovaný kolektiv, který usiluje o to, aby ve svém oboru nejen udržoval krok s celoevropským bádáním, ale aby dosáhl i vedoucího postavení.

Ke kladům dosavadních jednání patří systematické sledování současné problematiky a soustředění na specifický problém. První čtyři konference v l. 1969—1972 se věnovaly otázce zaniklých středověkých osad. Zaměření na toto téma bylo nutné, neboť právem bylo archeologickému bádání u nás vytýkáno, že zanedbává systematický výzkum otevřených osad (M. Štěpánek 1965, 7—19, 21). S odstupem deseti let možno říci, že díky vzájemné spolupráci bylo dosaženo významných úspěchů, a to jak při výzkumu jednotlivých sídlišť, tak i při řešení vývoje osídlení. Ke kladům konferencí rovněž patří snaha zapoít do sledované problematiky další odborníky jiných disciplín ze společenských i přírodních věd. Výzkum zaniklých vesnic, zejména v období raného feudalismu, spolu se sledováním vývoje osídlení zůstává trvalým úkolem historické archeologie.

Pátá konference v r. 1973 v Solenicích sledovala širší problematiku a perspektivy historické archeologie. Kromě stanovení zásad pro sestavení atlasu zaniklých středověkých osad na území ČSSR byly na programu otázky studia středověkých měst a opevněných feudálních sídel. Toto rozšíření programu vyplynulo z potřeb společenské objednávky v souvislosti zásahu do historických jader našich měst, rozvoje průmyslové výroby a změn komunikační sítě. Při tomto jednání se ukázalo, že problematika výzkumu našich měst a zvláště sledování jejich vývoje je tak široká, že bylo rozhodnuto věnovat problematice měst samostatnou 7. konferenci, která se uskutečnila v r. 1975 v Hradci Králové. Stejně tak problematika opevněných feudálních sídel si vyžádala samostatné jednání, které se uskutečnilo na 8. celostátní konferenci v r. 1977 v Mikulově. Vzhledem k tomu, že témata obou jmenovaných konferencí si vyžadovala delší přípravy, byla 6. konference v r. 1974 v Brně věnovaná zemědělské výrobě 11.—15. století na území ČSSR ve světle hmotných pramenů. Byl to první pokus podat historický vývoj základní výrobní složky za feudalismu. Při tomto jednání bylo rozhodnuto, že zvláštní pozornost si zaslouží období 10.—13. století. Proto 9. konference v Nových Vozokanech v r. 1977 měla jako hlavní téma typy sídlišť v 10.—13. století na území Československa a jejich vzájemné vztahy.

Z přehledu uvedených témat vyplývá, že historická archeologie v ČSSR řeší závažné úkoly společenského vývoje zejména z počátku vývoje našich národních dějin z pozic historického materialismu. Posuzujeme-li s odstupem desíti let program celostátních konferencí k problematice historické archeologie, možno zcela objektivně konstatovat, že vědečtí a odborní pracovníci z oboru historické archeologie řeší závažné úkoly a tak aktivně přispívají k plnění úkolů státního plánu základního výzkumu v oblasti společenských věd.

Sebelépe sestavené programy jednotlivých konferencí by rozvoji vědy málo přinášely, kdyby výsledky nebyly publikovány, a tak zpřístupněny širokému okruhu čtenářů. Bylo proto snahou organizátorů těchto jednání vydat přednesené referáty a diskusní příspěvky tiskem. Tak referáty z 2. brněnské konference jsou uveřejněny na stránkách Časopisu Mor. muzea, 55, 1970, vědy společenské, str. 7—119, z třetí konference vydalo Slováké muzeum v Uherském Hradišti samostatný sborník ve dvou svazcích pod názvem Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů. Z bratislavské konference vyšly jen některé referáty na stránkách Sborníku Slovenského Národného múzea 70 (1976), a to se značným zpožděním. Referáty ze solenické konference byly publikovány v Archeologických rozhledech 27, 1955 ve dvou sešitech (str. 243—345; str. 429—446). Roztříštěnost a nesoustavnost v publikování výsledků jednotlivých konferencí vyvolaly nutnost založení samostatného sborníku. Díky pochopení nakladatelství Blok v Brně a iniciativě brněnského Muzejního spolku pod vedením autora tohoto úvodu došlo k založení sborníku

Archaeologia historica. Za spolupráce pořádajících institucí, zvláště OSSPP v Olomouci, Regionálního muzea v Mikulově, Archeologického ústavu SAV v Nitře vyšly 3 svazky a tento 4. svazek vychází ve spolupráci Západočeského muzea v Plzni. Význam tohoto sborníku není třeba zvlášť zdůrazňovat. Na jeho pravidelném vydávání by měli mít zájem všichni, jimž leží na srdci rozvoj československé archeologie. Hlavním problémem pravidelného vydávání sborníku Archaeologia historica je jeho finanční zabezpečení.

Při hodnocení desetiletého sněmování vyvstávají pochopitelně i některé nedostatky, které bude třeba postupně řešit jak v oblasti výzkumu, tak i v teoretickém zpracování. Aby bylo možno přistoupit k syntetickému zpracování vývoje osídlení, k typům sídlišť a jejich vnitřní struktuře, bude třeba věnovat zvýšenou pozornost období raného feudalismu. Požadavek komplexního výzkumu nutně vyžaduje interdisciplinární spolupráci, která však není v moci archeologů, neboť pracovní podmínky a možnosti jsou závislé také na institucích, ve kterých badatelé pracují.

Řešení některých otázek (vývoj osídlení, otázka měst, některá odvětví řemeslné výroby, jako např. hrnčířství, sklářství, hutnictví a železářství) se v budoucnu neobejde bez mezinárodní konzultace a spolupráce. Proto by příští jednání měla probíhat za mezinárodní účasti, což by nepochybně vedlo ke zvýšení významu těchto konferencí. To potvrdil již i ohlas, jaký vyvolal tento sborník u zahraničních badatelů.

Na závěr lze si jen přát, aby na stránkách dalších sborníků Archeologia historica byly publikovány významné úspěchy československé archeologie.

VLADIMÍR NEKUDA

1

Záchranné výzkumy na stavbách socialismu

